ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(5)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 338 sahifa,
26-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CODEPЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Informatika darslarida algoritmik topshiriqlar orqali 5–6-sinf o‘quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi 10
Muyassar Xodjiyeva Maxmudjanovna

Maktabgacha ta’limda matematikani o‘qitishda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish 17
Samatova Xuvvaydo Rasulovna

Asliyat va fransuzcha tarjimalardagi toponimlarning struktur-grammatik modellari 22
Valijon Mamadjonov Alixanovich

“Tarbiya” darslarida raqamli hikoyalar orqali o‘quvchilarda halollik, mas’uliyat va mehr-oqibat fazilatlarini shakllantirish 26
Abdullayeva Surayyo Babojonovna

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuvning imkoniyatlari 32
Komiljonova Mohinur Alllabergan qizi

Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachilarida kasbiy kompetentlikni takomillashtirishda modellashtirishning o‘rni 37
Mamadaliyeva Marhabo Xolmamatovna

Raqamli keyslar asosida bo‘lajak pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik profilaktik faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish 43
Raximov Sardorbek Kabulovich

Teskari sinf modeli asosida amaliy mashg‘ulotlarga tayyorgarlikni tashkil etish metodikasini takomillashtirish 48
Tursunbayeva Sevinch Normurod qizi, Saidov O‘tkirjon Mallayevich

Sinfni boshqarishdagi muammolar va ularning amaliy yechimlari 53
Xidirov Baxrom Dobilovich

Loyiha texnologiyasining lingvodidaktik asoslari 60
Muhammadaziz Omonov

O‘smirlarda egoizm psixodiagnostikasi 65
Karayeva Yulduz Xushbakovna

Oliy pedagogik ta’limda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning integrativ yondashuvga asoslangan metodikasi 69
Jo‘rayev Shuxratbek Maxamadaliyevich

Inklyuziv ta’lim sharoitida logopedik yordamni tashkil etishning tashkiliy-pedagogik mexanizmlari 73
Azimova Dilnoza Sherzodovna

Talabalarda ijtimoiy faollik ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik omillari 76
Baxriyeva Nargiza Axmadovna

Bolalar adabiyoti vositasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axloqiy tanlov kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 81
Duschanova Nilufar Sabirbayevna, Nurmetova Nazokat Baxtiyorovna

Nogiron farzandli onalarda psixologik farovonlikning himoya resurslari: nazariy-metodologik tahlil 86
Kasimova Xulkar Atabayevna

Intellektual rivojlanishida buzilishlari bo‘lgan o‘quvchilar bilan korreksion-logopedik ishda vizual tayanchlar va muqobil kommunikatsiyani qo‘llash modeli 90
Raximova Dildora Saidbasitovna

Дети с комплексными нарушениями развития 93
Д. Т. Ганурова

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik mohiyati ... 97
Mavlyanova Umida Sadikjanovna

Nizolarning yuzaga kelishidagi shart-sharoitlar, shaxs toifalari va ularning xislatlari 101
Choriyeva Durdona Anvarovna, Malikova Umida Nurliboy qizi, Lutfullayeva Iroda Abduvahob qizi

Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar milliy qadriyatlariga ta'sirining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 106
Turg'unov Baxromjon Raximjonovich

Tarbiyachi-pedagoglarda deontologik kompetensiyani rivojlantirishning metodologik yondashuvlari 112
Davlatova Dildora Nuriddinovna

Autizm spektri buzilishiga ega bolalarda nutqiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari 115
A. B. Mamatova

Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati monitoringi va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish 123
Mongiyev Abdulxokim Ibragimovich

Transformational School Leadership and Teacher Performance: A Narrative Literature Review 127
Nilufar Buriyeva Anvar kizi, Axatov Aminjon Tohir ugli,
Sodiqova Marziyaxon Botirjon kizi, Lutfullayeva Moxistara Xayrullo kizi

Pedagogical Model for Improving the Methodological Competence of Future History Teachers Based on Digital Historical Sources 133
Otegenov Berdibay Menglibaevich

Tarbiyalanuvchilarda axloqiy sifatlarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va ertakterapiya imkoniyatlari 136
Qosimova Muattarxon Shokirjon qizi

O'qituvchi pedagogik faoliyatida pedagogik mahorat, refleksiv va innovatsion yondashuvning integratsiyasi 140
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Xorijiy tajribalar asosida maktab ta'lim mazmunini takomillashtirish 146
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Teshayeva Toxira Inomjonovna

Pedagogik muhandislikning metodologik asoslari, kategoriyaviy apparati va yondosh ilmiy-pedagogik yo'nalishlar bilan o'zaro aloqadorligi 151
Nasrullayeva Fatima Azatovna

Рефлексивная подготовка будущих воспитателей к личностно ориентированному взаимодействию с дошкольниками 160
Бозорова Зухра Жураевна

Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni 165
Xazratkulova Gulyora Tojiboyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili ta'limini loyihalash kompetensiyasini metakognitiv yondashuv asosida rivojlantirish metodikasi 169
Raupova Navbahor Bahriddinovna

Kursant va talabalarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish va ekstremal sharoitlarda harakat qilish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari 174
Yulliyev Nuriddin Jumanazarovich

Talabalarning tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning ijtimoiy zaruriyati 179
Sharipova Guzal Sodiqovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining matematik tasavvurlarini mental yondashuv asosida takomillashtirish: nazariy-metodik sharh 185
Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi

STEAM yondashuvi asosida fizika laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi 189
Artikov Abdukaxor

"Korpus detektori" mashqlar tizimi: tuzilishi, bosqichlari va qo'llash metodikasi 196
Bahronov Nodirbek Aliyevich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ongli o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda tabaqalashtirilgan yondashuv (EGRA-U diagnostikasi asosida) 199
Ne'matova Diyora Baxodir qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ona tili darslarida hamkorlik texnologiyasidan foydalanishning mavjud holati va metodik muammolari 205
Usmonova Yulduz Faxriddin qizi

Grammatik tarjima metodida ona tilidan foydalanishning didaktik xususiyatlari 210
Erkinova Madina Komil qizi

Talabalarda ta'limiy kommunikativlikni rivojlantirishning pedagogik shart sharoitlari 214
Babayeva Maxfuza Abduvaitovna, Ismoilov Bobur Toxirovich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi refleksiv kompetensiyasining mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish darajalari 218
Bomurodova Gulhayo Jumayevna

Masalalarni tenglama tuzish yordamida yechimini qurishga o'rgatish metodikasi 223
Ismoilov Bobur Toxirovich, Babayeva Maxfuza Abduvaitovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash mazmunida argumentatsion nutq: darsliklar, o'quv reja va oliy ta'lim adabiyotining kontent-tahlili 229
Mamatova Marg'uba Ummatqul qizi

Основы паллиативной помощи педагогическая поддержка детей, получающих паллиативную помощь 233
Жузбаев Нурлан Урал угли, Хакимова Гульшода Абдусаламовна

"Pedagogikaning pragmatik aspektlari" modulini kreativ yondashuv asosida o'qitish modeli va ingliz tilidagi o'quv materiallarini tanlash mezonlari 237
Meliqo'ziyeva Zarnigorxon Ikromjon qizi

Gospital sharoitida turli yosh guruhlaridagi bolalar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari 242
S. M. Umarova

Harbiy xizmatchilarda kasbiy faoliyat davomida hissiy kuyish (emotsional burnout) sindromining ijtimoiy-psixologik psixoprofilaktikasi 246
Tursunov Kamariddin G'ulomovich

Использование подходов геймификации при обучении иностранному языку детей 5-6 лет 250
Курбанова Назира Низомиддиновна

Ko'rish imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tiflotexnik vositalardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish metodlari 257
Astanova Zumradxon Toxirovna

O'quvchilar xulq-atvoridagi og'ishish ilmiy tadqiqotlar talqini asosida 262
Azimjonova Rushana Rashid qizi

Образ сильной узбекской женщины в творчестве Зульфии 267
Аскарова Наргиза Абдивалиевна, Усманова Самира Зафаровна

Inklyuziv guruhlarda differensiallashtirilgan yozma topshiriqlar tizimini loyihalash tamoyillari 271
D. X. Saydazimova

Maktabgacha ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish va tarbiyachining kreativ kompetentligini oshirish metodlari 275
Odilova Sitora Ergash qizi

Milliy qadriyatlarga asoslangan matnlar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy va tanqidiy fikrlashini notiqlik faoliyati orqali rivojlantirish 281
Ziyodullayeva Zuhro Faxriddin qizi

Raqamli transformatsiya sharoitida o'qituvchining refleksiv kompetensiyasini rivojlantirish modeli 286
Magzumova Lola Turakulovna

Bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'limda seldan foydalanishga tayyorlash muammosining ijtimoiy va metodik qatlamlari 292
Sayfullayeva Ismigul Qodir qizi

Ichki ishlar xodimlarida koping-strategiyani shakllantirish kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli ta'minlovchi omil sifatida 296
Aliboyev Himaydin Fayzulla o'g'li

Psixologik holatni baholash asosida differensial mashqlar orqali badmintonchilarning koordinatsion va texnik tayyorgarligini rivojlantirish 299
Beknazarov Raxat Axmet og'li

Oliy ta'limda biotexnologiya fanini o'qitishning zamonaviy pedagogik asoslari 302
Jumabayeva Aygul Kuatovna, Ametov Yakub Idrisovich

Dialogik nutq o'qitish metodikasining shakllanishi 307
Xamidullayeva Fotima Adxam qizi

Алгоритм развития управленческой компетентности будущих учителей русского языка и литературы на основе обратной связи и коррекции педагогических решений 313
Акмалова Дилдора Тохировна

Эффективные методы развития икт-компетентности педагогов в цифровой образовательной среде... 319
Каримова Наргизахон Яхёевна

Qadimgi Misr va Gretsiya olimlarining muhandislik grafikasi fani yuzasidan izlanishlari 322
Ergasheva Shohista Anvar qizi

Предметно-языковые задания на уроках русского языка в начальной школе Узбекистана..... 324
Худжамова Хуснора Диёр кизи

Musiqa ta'limi dars mashg'ulotlarida interfaol metodlardan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari 329
Tuxtasinov Abror Rustamovich

Developing Creative Competence During Pedagogical Practice: an Integrated Model for Future English Language Teachers..... 332
Mukhtorov Mukhiddin Mansur o'g'li

PSIXOLOGIK HOLATNI BAHOLASH ASOSIDA DIFFERENSIAL MASHQLAR ORQALI BADMINTONCHILARNING KOORDINATSION VA TEXNIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH

Beknazarov Raxat Axmet og'li
O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti
Nukus filiali, Sport o'yinlari nazariyasi va metodikasi kafedrasi dotsenti
E-mail: Raxatbeknazarov93@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi 7–9 yoshli badmintonchilarning individual psixologik va psixomotor xususiyatlarini hisobga olgan holda mashg'ulotlarni tashkil etish masalalari yoritilgan. Diqqatni jamlash, tezkor javob qaytarish, fazoviy mo'ljal olish, muvozanatni saqlash va harakatlar aniqligini oshirishga qaratilgan mashqlar mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, sportchilarning tayyorgarlik darajasiga mos topshiriqlarni tanlash, mashqlar murakkabligini bosqichma-bosqich oshirish, bajarish sifatini kuzatish va pedagogik nazorat natijalaridan foydalanish usullari bayon etilgan. Mazkur yondashuv mashg'ulotlarni individuallashtirish hamda texnik ko'nikmalarni izchil shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: badmintonchilar, psixomotorika, reaksiya, muvozanat, individuallashtirish.

Abstract: The article examines the organization of training sessions for badminton players aged 7–9 at the initial stage of preparation, taking into account their individual psychological and psychomotor characteristics. It describes exercises aimed at improving attention, response speed, spatial orientation, balance, and movement accuracy. The article also outlines methods for selecting tasks according to athletes' skill levels, gradually increasing exercise complexity, monitoring performance quality, and using the results of pedagogical observation. This approach supports the individualization of the training process and the systematic development of technical skills.

Key words: badminton players, psychomotor skills, reaction, balance, individualization.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы организации тренировочных занятий с бадминтонистами 7–9 лет на начальном этапе подготовки с учётом их индивидуальных психологических и психомоторных особенностей. Раскрывается содержание упражнений, направленных на концентрацию внимания, быстроту реагирования, пространственную ориентацию, сохранение равновесия и повышение точности движений. Описываются способы подбора заданий в соответствии с уровнем подготовленности спортсменов, постепенного усложнения упражнений, контроля качества их выполнения и использования результатов педагогического наблюдения. Данный подход способствует индивидуализации тренировочного процесса и последовательному формированию технических навыков.

Ключевые слова: бадминтонисты, психомоторика, реакция, равновесие, индивидуализация.

KIRISH

Badminton o'yinida vaziyatlarning tez o'zgarishi sportchidan volan yo'nalishini ilg'ash, qisqa muddatda qaror qabul qilish, kort bo'ylab siljish va zarbani muvozanatni saqlagan holda bajarishni talab etadi. Bu harakatlar koordinatsion qobiliyatlar bilan birga diqqatni boshqarish, tashqi signallarga javob qaytarish va harakatlarni o'zgaruvchan sharoitga moslashtirishga bog'liq. Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi 7–9 yoshli bolalarning jismoniy va psixomotor imkoniyatlari turlicha bo'lgani uchun mashqlar mazmuni va murakkabligini individual

bajarish darajasiga moslashtirish muhimdir. Motor o'rganish bo'yicha tadqiqotlarda mashq qiyinligini sportchining tayyorgarlik darajasiga mos tanlash va diqqatni samarali yo'naltirish harakat ko'nikmalarini o'zlashtirish bilan bog'liqligi ko'rsatilgan [1; 2; 4]. Maktab yoshidagi bolalarda koordinatsiya, diqqat va ijro funksiyalari o'rtasidagi munosabat ham o'rganilgan [3]. Shu nuqtayi nazardan, koordinatsion ko'rsatkichlar va psixologik holatni birgalikda hisobga oluvchi differensial yondashuv badminton mashg'ulotlari uchun dolzarb hisoblanadi.

O'zbekistonda yoshlarni sportga keng jalb etish, iqtidorli sportchilarni saralash va sport zaxirasini shakllantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi. Bu vazifalar Prezidentning 2020-yil 24-yanvardagi PF–5924-son[1] Farmonida jismoniy tarbiya va sportni ommalashtirish hamda iqtidorli yoshlarni aniqlash, 2020-yil 30-oktabrdagi PF–6099-son[2] Farmonida ommaviy sportni rivojlantirish, 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son[3] Farmonida inson kapitalini rivojlantirish, shuningdek, 2021-yil 5-noyabrdagi PQ–5279-son[4] qarorida sport ta'limi tizimini takomillashtirish va sportchilar zaxirasini shakllantirish bilan bog'liq vazifalarda aks etgan [5; 6; 7; 8]. Mazkur hujjatlar yosh badmintonchilar tayyorgarligini ilmiy-uslubiy jihatdan takomillashtirish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va koordinatsion mashqlarni maqsadli tashkil etish zaruratini belgilaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Badmintonchilarning koordinatsion va texnik tayyorgarligini rivojlantirish masalalari sport pedagogikasi, psixologiyasi va motor o'rganish nazariyasiga oid tadqiqotlarda yoritilgan. M. A. Guadagnoli va T. D. Lee mashqlar murakkabligini sportchining individual tayyorgarlik darajasiga moslashtirish zarurligini asoslagan [1].

G. Wulf va R. Lewthwaite diqqat, motivatsiya va o'ziga ishonchning harakat ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlagan [2].

J. P. Piek va hammualliflar bolalarda koordinatsiya, diqqat va ijro funksiyalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rgangan [3].

G. Wulf va hammualliflar esa diqqatni harakat natijasiga yo'naltirish motor ko'nikmalarni o'zlashtirishga ta'sirini tadqiq etgan [4].

Mazkur tadqiqotlar asosida 7–9 yoshli badmintonchilarning individual psixologik va psixomotor xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial mashqlarni qo'llash koordinatsion va texnik tayyorgarlikni rivojlantirishning muhim yo'nalishi sifatida qaraladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Badmintonchilarning psixologik va psixomotor xususiyatlarini hisobga olgan holda koordinatsion hamda texnik tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan differensial mashqlarni tanlash va murakkablashtirish tartibini yoritish tadqiqot metodologiyasining asosini tashkil etadi.

Tadqiqot vazifalari:

1. Sportchilarning psixologik holati va koordinatsion tayyorgarligini birgalikda baholash yondashuvini bayon etish.
2. Reaksiya, fazoviy mo'ljal olish, muvozanat, kinestetik sezgirlik va harakat aniqligiga qaratilgan mashqlarni tavsiflash.
3. Topshiriqlar murakkabligini bajarish sifati asosida bosqichma-bosqich o'zgartirish hamda pedagogik nazorat orqali mashg'ulotlarni tuzatish tamoyillarini asoslash.
4. Maqolani tayyorlashda ilmiy-uslubiy manbalarni tahlil qilish va umumlashtirish, psixologik hamda koordinatsion ko'rsatkichlarni uyg'un baholash yondashuvi ko'rib chiqildi.

Psixologik holatni tavsiflashda CSAI-2 so'rovnomasi, SAN (salomatlik, faollik, kayfiyat) testi va Burdon–Anfimov korrektura sinovi yordamchi vositalar sifatida keltiriladi. Koordinatsion testlar va mashqlarni bajarish sifati esa harakat natijalarini kuzatishga xizmat qiladi. Ushbu vositalarni 7–9 yoshli bolalarda qo'llashda ularning yosh xususiyatlariga mosligi, yo'riqnomalarning tushunarliligi va natijalarni talqin qilish shartlari alohida tekshirilishi lozim. Mavjud materiallarda ishtirokchilar soni, tajriba davomiyligi va dastlabki hamda yakuniy sonli ko'rsatkichlar to'liq berilmagani sababli statistik taqqoslash amalga oshirilmagan.

1 https://lex.uz/uz/docs/-4711327
2 https://lex.uz/docs/-5077667
3 https://lex.uz/ru/docs/-5841063
4 https://lex.uz/uz/docs/-5713331

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijasida differensial mashqlarni tanlashda koordinatsion testlar, tashqi signallarga javob qaytarish, diqqatni jamlash va harakat barqarorligini birgalikda hisobga olish modeli tavsiflandi. Psixologik va koordinatsion ko‘rsatkichlar sportchilarni doimiy guruhlarga ajratish uchun emas, balki ularning joriy holatiga mos mashqlar va murakkablik darajasini tanlash uchun qo‘llaniladi. Reaksiya va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish uchun rangli yoki tovushli signallarga javoban kort zonasiga siljish va belgilangan texnik zarbani bajarish topshiriqlari taklif etiladi. Dastlab signal va harakat yo‘nalishi oldindan ma’lum qilinadi, keyingi bosqichlarda esa signal o‘zgaruvchan tarzda berilib, sportchi mos javob harakatini mustaqil tanlaydi. Harakatdan so‘ng dastlabki tayyor holatga qaytish ham topshiriq tarkibiga kiritiladi. Fazoviy mo‘ljal olish va muvozanatni rivojlantirish mashqlarida sportchi kortning turli nuqtalariga siljiydi, yo‘nalishni almashtirgach, barqaror holatni egallaydi yoki sakrashdan so‘ng muvozanatni tiklaydi.

Kinestetik sezgirlik va zarba aniqligini rivojlantirish uchun volanni turli masofalarda joylashgan nishonlarga yo‘naltirish, zarba kuchi va amplitudasini o‘zgartirishga qaratilgan topshiriqlar qo‘llanishi mumkin. Ushbu mashqlar koordinatsion vazifalarni badmintonning texnik harakatlari bilan uyg‘unlashtiradi. Mashqlar murakkabligi signal turlari va yo‘nalishlar soni, javob vaqti, nishon kattaligi hamda bir vaqtning o‘zida bajariladigan vazifalar soni orqali boshqariladi. Harakat aniqligi yoki muvozanat barqaror bo‘lmasa, topshiriq shartlari soddalashtiriladi. Bajarish sifati barqarorlashgach, yangi signal yoki texnik vazifa qo‘shiladi. Pedagogik nazorat jarayonida bajarish tezligi va aniqligi, xatolar soni, signalga javob qaytarish sifati hamda texnik harakatlarning barqarorligi kuzatilib, keyingi mashg‘ulotlar mazmuni ushbu ma’lumotlar asosida moslashtiriladi [1].

XULOSA

Boshlang‘ich tayyorgarlik bosqichidagi badmintonchilarning koordinatsion va texnik tayyorgarligini rivojlantirishda psixologik hamda psixomotor xususiyatlarni mashqlarni bajarish sifati bilan birgalikda hisobga olish maqsadga muvofiq. Reaksiya, fazoviy mo‘ljal olish, muvozanat, kinestetik sezgirlik va harakat aniqligiga qaratilgan mashqlarni texnik zarbalar bilan uyg‘unlashtirish mashg‘ulotlarni badminton faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlariga yaqinlashtiradi.

Mashqlarni oddiydan murakkabga qarab tashkil etish, xatolar ko‘payganda ayrim shartlarni soddalashtirish va bajarish natijalarini muntazam nazorat qilish differensial yondashuvning asosiy talablarini tashkil etadi.

Mashg‘ulotlarda rangli yoki tovushli signallarga javoban harakatlanish, kortning turli nuqtalariga siljish va zarbadan so‘ng tayyor holatga qaytish kabi topshiriqlardan foydalanish mumkin. Bunda mashqlar murakkabligi sportchining yoshi, tayyorgarlik darajasi va topshiriqni bajarish aniqligiga qarab belgilanadi. Psixologik baholash vositalari ham 7–9 yoshli bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tanlanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi PF–5924-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. https://lex.uz/uz/docs/-4711327
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-oktabrdagi PF–6099-son Farmoni. Sog‘lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. https://lex.uz/docs/-5077667
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. https://lex.uz/ru/docs/-5841063
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-noyabrdagi PQ–5279-son qarori. Sport ta’limi tizimini tubdan takomillashtirish orqali olimpiya va paralimpiya sport turlari bo‘yicha sportchilar zaxirasini shakllantirish sifatini yanada oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. https://lex.uz/uz/docs/-5713331
5. Guadagnoli M. A., Lee T. D. Challenge point: a framework for conceptualizing the effects of various practice conditions in motor learning // Journal of Motor Behavior. 2004. Vol. 36, No. 2. P. 212–224. DOI: 10.3200/JMBR.36.2.212-224.
6. Wulf G., Lewthwaite R. Optimizing performance through intrinsic motivation and attention for learning: the OPTIMAL theory of motor learning // Psychonomic Bulletin & Review. 2016. Vol. 23, No. 5. P. 1382–1414. DOI: 10.3758/s13423-015-0999-9.
7. Piek J. P., Dyck M. J., Nieman A., Anderson M., Hay D., Smith L. M. et al. The relationship between motor coordination, executive functioning and attention in school-aged children // Archives of Clinical Neuropsychology. 2004. Vol. 19, No. 8. P. 1063–1076. DOI: 10.1016/j.acn.2003.12.007.
8. Wulf G., Höß M., Prinz W. Instructions for motor learning: differential effects of internal versus external focus of attention // Journal of Motor Behavior. 1998. Vol. 30, No. 2. P. 169–179. DOI: 10.1080/00222899809601334.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.